

Hem>Domstolsförfaranden>Tvistemål>Vilket lands domstol är behörig?

Vilket lands domstol är behörig?

Tyskland

Tyska domstolars internationella behörighet avgörs antingen av relevanta EU-rättsakter eller av autonom internationell civilprocessrätt, som även omfattar internationella konventioner. Detta faktablad avser endast nationell behörighet.

1 Ska jag väcka talan vid en allmän domstol eller vid en specialdomstol (t.ex. en arbetsdomstol)?

Civilrättsliga tvister handläggs vid två olika slags domstolar i Tyskland, civildomstolar (*Zivilgerichte*) och arbetsdomstolar (*Arbeitsgerichte*).

Arbetsdomstolarna handlägger alla civilrättsliga tvister mellan arbetstagare och arbetsgivare och tvister mellan arbetsmarknadens parter.

Arbetsdomstolarnas övriga ansvarsområden grundas på §§ 2 och 2a i lagen om arbetsdomstolar (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG). Enligt § 5.1 andra meningen ArbGG har arbetsdomstolarna även behörighet i tvister mellan personer som kan likställas med arbetstagare och deras kunder. Alla övriga civilrättsliga tvister handläggs av civildomstolarna, som hör till de allmänna domstolarna.

2 Om målet är av sådan natur att det ska prövas av allmän domstol, hur kan jag veta vid vilken domstol talan ska väckas?

2.1 Görs det skillnad mellan lägre och högre instanser bland de allmänna domstolarna (t.ex. distriktsdomstolar som lägre domstolar och regionala domstolar som högre domstolar), och på vilken nivå ska mitt mål i så fall prövas?

Både *Amtsgericht* (distriktsdomstol) och *Landgericht* (delstatsdomstol) kan vara första instans i tvistemål.

1. *Amtsgericht* handlägger enligt huvudregeln civilrättsliga tvister där det värde som tvisten rör inte överstiger 5 000 euro och där *Landgericht* inte har exklusiv behörighet (§ 23 punkt 1 i lagen om domstolsväsendet (*Gerichtsverfassungsgesetz*, GVG)).

Amtsgericht har dessutom exklusiv behörighet i följande fall, oavsett tvisteföremålets värde (§§ 23 och 23a GVG).

Amtsgericht är behörig domstol för tvister som rör krav i samband med hyra av bostad (§ 23 punkt 2 a GVG).

Amtsgericht har även exklusiv behörighet i familjemål, liksom normalt även i ärenden som rör frivillig rättsvård (§ 23a.1 första meningen punkterna 1 och 2 GVG).

Övriga fall där *Amtsgericht* har exklusiv behörighet framgår av § 23 punkt 2b–d och g GVG).

2. *Landgericht* handlägger alla civilrättsliga tvister i första instans som inte handläggs av *Amtsgericht*. Det handlar främst om tvister som rör värden över 5 000 euro.

Framför allt har *Landgericht* exklusiv behörighet enligt § 71.2 GVG, oavsett tvisteföremålets värde,

- vid krav mot skattemyndigheterna enligt lagstiftningen om offentlig förvaltning,
- vid krav som grundas på falsk, vilseledande offentlig kapitalmarknadsinformation eller underlåtenhet att lämna sådan information, användning av falsk eller vilseledande offentlig kapitalmarknadsinformation eller underlåtenhet att informera allmänheten om att sådan offentlig kapitalmarknadsinformation är falsk eller vilseledande,
- vid tvister som rör köparens rätt att beställa och entreprenörens krav på justering av ersättningen för byggkontrakt i den mening som avses i § 650a i civillagen (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB),
- och vid krav som rör offentliga tjänstemäns ansvarsskyldighet.

Delstatsdomstolarna kan inrätta särskilda handelsavdelningar (§ 93 GVG). Dessa handlägger bl.a. tvister mellan enskilda och näringsidkare samt tvister som rör växlar och checkar. I § 95 GVG finns en uppräkningslista av dessa avdelningars behörighet. Käranden måste i stämningsansökan ange att målet ska handläggas av en handelsavdelning (§ 96.1 GVG).

2.2 Territoriell behörighet (är domstolen i stad A eller domstolen i stad B behörig i mitt fall)?

2.2.1 Huvudregeln om territoriell behörighet

I Tyskland är huvudregeln, enligt bestämmelserna om domstolarnas allmänna behörighet i civilprocesslagen (*Zivilprozessordnung*, ZPO) (§§ 12–18), att den behöriga domstolen är den där svaranden är bosatt (har hemvist). Om en person saknar fast bostad ska man utgå ifrån den ort i Tyskland där personen normalt vistas eller, om denna inte är känd, den ort där personen senast var bosatt (§ 16 ZPO). För juridiska personer är bolagets säte avgörande (§ 17 ZPO).

2.2.2 Undantag från huvudregeln

2.2.2.1 När kan jag välja mellan domstolen i den ort där svaranden bor och någon annan domstol?

I vissa fall kan käranden välja en domstol med särskild men inte exklusiv behörighet, dvs. en annan domstol än den där svaranden är bosatt. Nedan anges några exempel på sådana fall:

* Vid tvister som rör avtalsförhållanden kan förfarandet även inledas vid domstolen på den ort där den omtvistade skyldigheten ska fullgöras (särskild behörighet på fullgörandeorten, § 29.1 ZPO). En överenskommelse om var ett avtal ska fullgöras är endast relevant i processrättsligt hänseende om parterna tillhör den grupp av personer som enligt § 38.1 ZPO har rätt att ingå avtal om behörig domstol (se punkt 2.2.2.3 i detta faktablad).

Med avtalsförhållande avses alla obligationsrättsliga avtal, oavsett vad förpliknelsen avser. Detta gäller även i tillämpliga delar när arbetsdomstolarna har behörighet.

Vid mål som rör utomobligatoriskt skadeståndsansvar är även den domstol behörig inom vars domkrets den skadevällande handlingen har begåtts (§ 32 ZPO).

* Enligt § 20 i vägtrafiklagen (*Straßenverkehrsgesetz*, StVG) är även den domstol inom vars domkrets den skadevällande händelsen, dvs. trafikolyckan, inträffade behörig att pröva krav som grundas på den lagen.

* Ett brottsoffer kan under handläggningen av ett brottmål ansöka om skadestånd för de ekonomiska förluster som han eller hon lidit till följd av brottet vid den domstol där brottmålet handläggs (föra talan om enskilt anspråk i en brottmålsprocess enligt §§ 403 och 404 i strafflagen (*Strafprozessordnung*, StPO)).

* Territoriell behörighet i skilsmässomål regleras av § 122 i lagen om förfaranden i familjemål och mål som avser frivillig rättsvård (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*, FamFG). Territoriell behörighet tillkommer således endast den familjedomstol (*Familiengericht*, en avdelning vid distriktsdomstolen) inom vars domkrets en av makarna och alla parets minderåriga barn stadigvarande vistas (har sin

faktiska gemensamma anknytningspunkt). Om en sådan stadigvarande vistelseort tillsammans med parets samtliga minderåriga barn saknas när målet anhängiggörs (dvs. när ansökan delges), är endast den familjedomstol inom vars domkrets den ena av makarna stadigvarande vistas tillsammans med några av makarnas minderåriga barn behörig att handlägga målet, förutsatt att inga av parets barn stadigvarande vistas tillsammans med den andra maken. Om det inte heller på detta sätt går att fastställa behörig domstol är endast den familjedomstol inom vars domkrets båda makarna senast hade sin gemensamma stadigvarande vistelseort behörig, om någon av makarna fortfarande stadigvarande vistas där när målet anhängiggörs (se ovan). Om så inte är fallet ska den ort där motparten stadigvarande vistas vara avgörande, förutsatt att denna ligger i Tyskland. Om motparten inte vistas stadigvarande i Tyskland ska i stället den ort där sökanden stadigvarande vistas vara avgörande.

Om inte heller detta resulterar i någon behörig domstol är endast familjedomstolen vid *Amtsgericht* i Berlin-Schöneberg behörig.

* Territoriell behörighet i underhållsärenden grundas på § 232 FamFG. Den domstol vid vilken äktenskapsmål har anhängiggjorts i första instans har exklusiv behörighet i fråga om underhållsbidrag till makar och barn, så länge dessa mål pågår.

Om ett äktenskapsmål inte längre pågår har domstolen inom vars domkrets barnet eller den förälder som är bemyndigad att agera för det minderåriga barnets räkning stadigvarande vistas exklusiv behörighet i underhållsärenden som rör minderåriga barn. Detta gäller inte om barnet eller föräldern stadigvarande vistas i utlandet.

I alla andra underhållsärenden (underhåll till makar eller till barn som inte omfattas av ovan nämnda bestämmelser, men även underhåll till barnbarn, föräldrar eller ensamstående mödrar) gäller fortfarande de allmänna bestämmelserna, dvs. talan ska i första hand väckas där motparten stadigvarande vistas. I vissa specialfall kan man enligt § 232.3 FamFG även välja vilken domstol som ska vara behörig.

* Enligt § 152 FamFG gäller detsamma för ärenden som rör vårdnad eller umgängesrätt, dvs. om ett förfarande om äktenskapsskillnad har anhängiggjorts fortsätter den domstolen att vara behörig. Om inget äktenskapsmål pågår avgörs behörigheten av var barnet stadigvarande vistas. Vilken domstol som är behörig fastställs utifrån de förhållanden som råder den dag då talan väcks.

2.2.2.2 När måste jag välja en annan domstol än domstolen i den ort där svaranden bor?

När en domstol enligt lag uttryckligen har exklusiv behörighet kan talan inte prövas vid någon annan domstol, dvs. talan får endast väckas vid den domstol som har exklusiv behörighet. Bestämmelser om exklusiv behörighet finns framför allt i civilprocesslagen men även i speciallagar (t.ex. § 22 FamFG).

Om målet rör en fastighet eller likvärdig rättighet (t.ex. ärftlig nyttjanderätt till fastighet) finns det vissa fall där endast den domstol är behörig inom vars domkrets objektet är beläget. Detta gäller vid tvister om äganderätt, inteckningar i fast egendom, befrielse från inteckningar i fast egendom, besittningsrätt, gränsdragning och avstyckning (§ 24 ZPO).

Vid tvister som rör hyra eller arrende av fastighet är endast den domstol behörig inom vars domkrets den hyrda eller arrenderade fastigheten är belägen (§ 29a.1 ZPO). Detta gäller emellertid inte vid hyra av tillfälliga bostäder (semesterbostäder, hotellrum etc.), möblerade bostäder för enskilt bruk eller hus och lokaler för offentliga uppdrag (§ 29a.2 ZPO).

Vid mål mot ägare av en anläggning i Tyskland, där skadestånd yrkas för en miljörelaterad förlust, är endast den domstol behörig inom vars domkrets den miljörelaterade effekten har uppstått (§ 32a ZPO).

I mål om ersättning till följd av falsk eller vilseledande offentlig kapitalmarknadsinformation eller underlåtenhet att lämna sådan information till allmänheten, eller om fullgörande av ett avtal som grundas på ett erbjudande i enlighet med lagen om värdepappersförvärv och övertagande (*Wertpapiererwerbs- und Übernahmegesetz*), är domstolen med exklusiv behörighet domstolen på den ort där emittenten, erbjudaren av andra former av kapitalinvesteringar eller målföretaget har sitt säte, om sätet är beläget i Tyskland och klagomålet även riktas mot emittenten, erbjudaren eller målföretaget (§ 32b ZPO).

I ärenden som rör betalningsförelägganden är endast den *Amtsgericht* behörig som generellt är behörig att pröva mål som rör sökanden, med andra ord vanligtvis den domstol där sökanden är bosatt, eller, när det rör sig om juridiska personer, domstolen där dessa har sitt säte (§ 689.2 första meningen ZPO).

Om sökanden inte har en behörighetsgrundande plats i Tyskland har *Amtsgericht Wedding* i Berlin exklusiv behörighet. Detta gäller även om en annan domstol har tilldelats exklusiv behörighet i annan lagstiftning.

I utsökningförfaranden är endast den *Amtsgericht* behörig inom vars domkrets utsökningen ska ske eller har skett (§ 764.2 och § 802 ZPO). Vid indrivning av fordringar och verkställighet av andra egendomsrättigheter har domstolen på gäldenärens hemvistort behörighet (§ 828.2 ZPO). Vid tvångsförsäljning (exekutiv auktion) och tvångsförvaltning av fast egendom har den *Amtsgericht* inom vars domkrets egendomen är belägen exklusiv territoriell behörighet som verkställighetsdomstol (§§ 1.1 och 146 i lagen om tvångsförsäljning och tvångsförvaltning (*Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung*, ZVG) och §§ 802 och 869 ZPO).

Om en tredje man gör gällande en äganderätt i ett objekt som förhindrar detta från att bli föremål för tvångsverkställighet har domstolen inom vars domkrets tvångsverkställigheten begärs exklusiv behörighet (§ 771 ZPO).

Om en förpliktelse inte kan fullgöras av någon annan än den förpliktade parten (en *unvertretbare Handlung*) är den domstol som prövar målet i första instans behörig att verkställa förpliktelsen. Detta gäller oavsett om det rör sig om en förpliktelse att göra något, tillåta att något görs eller avstå från att göra något (§§ 894, 895, 888, 890 ZPO). Den domstol som prövar målet i första instans är även behörig att pröva invändningar mot det krav som har fastställts genom dom (§ 767 ZPO).

2.2.2.3 Kan parterna själva utse en domstol som annars skulle vara obehörig?

a) Avtal

Enligt civilprocesslagen finns det möjlighet att ingå avtal om behörig domstol, så kallade prorogationsavtal. Enligt § 38.1 ZPO kan en domstol i första instans som inte i sig är behörig få behörighet genom en uttrycklig eller tyst överenskommelse mellan parterna, om parterna är näringsidkare, offentligrättsliga juridiska personer eller särskilda offentligrättsliga fonder. En domstol i första instans som normalt inte skulle vara behörig att handlägga ett mål kan även ges behörighet om minst en av avtalsparterna inte omfattas av någon tysk domstols allmänna behörighet (§ 38.2 ZPO). Avtalet ska då vara skriftligt eller, om det har ingåtts muntligen, bekräftas skriftligen. Om det finns en eller flera allmänna domstolar (eller domstolar med särskild behörighet) i Tyskland som är behöriga att pröva mål som rör en av parterna kan, vad gäller Tyskland, endast någon av dessa domstolar väljas.

Enligt § 38.3 i ZPO är ett prorogationsavtal i övrigt endast giltigt om det uttryckligen och skriftligen har ingåtts, antingen efter det att tvisten uppstått, eller för att den framtida svaranden planerar att bosätta sig eller stadigvarande börja vistas utomlands efter det att avtalet ingåtts, eller för att det när förfarandet inleds inte är känt var denne bor eller stadigvarande vistas.

Ett prorogationsavtal måste alltid avse ett visst rättsförhållande och rättstvister till följd av detta, annars är det ogiltigt (§ 40.1 ZPO). Ett prorogationsavtal är dessutom ogiltigt om det rör andra krav än betalningsanspråk som ska handläggas av *Amtsgericht*, oavsett tvisteföremålets värde. Det är inte heller möjligt att ingå ett prorogationsavtal om en domstol enligt lag har exklusiv behörighet (§ 40.2 ZPO).

Ett giltigt prorogationsavtal är bindande för domstolarna. Huruvida avtalet avser exklusiv behörighet beror på innehållet.

b) Inga invändningar under förfarandet

En domstol i första instans kan även bli behörig om svaranden yttrar sig i målet under den muntliga förhandlingen, utan att invända att talan väckts vid fel domstol (§ 39 ZPO). I denna instans måste domstolen före förhandlingen informera svaranden om denna rättsföljd för att den ska kunna åberopas (§ 504 ZPO).

Behörig domstol kan dock inte fastställas på detta sätt i sådana fall där ett prorogationsavtal inte skulle vara tillåtligt (dvs. i tvister som omfattas av exklusiv behörighet respektive inte rör betalningsanspråk, se ovan).

3 Om målet är av sådan natur att det ska prövas av specialdomstol, hur kan jag veta vilken specialdomstol jag ska vända mig till?

Arbetsdomstolarnas särskilda behörighet ger upphov till vissa särdrag, inte enbart när det gäller deras materiella behörighet enligt §§ 2–3 i lagen om arbetsdomstolar (*Arbeitsgerichtsgesetz*, ArbGG).

Även när det gäller dessa domstolars territoriella behörighet finns det vissa särdrag. I mål som ger upphov till en dom i den mening som avses i § 2 ArbGG hänvisas först till de allmänna reglerna i §§ 12–40 ZPO (§ 46.1 ArbGG). I § 48.1a ArbGG fastställs emellertid att domstolen på arbetsorten har särskild behörighet (se punkt 2.2.2.1 i detta faktablad) och att en talan kan väckas vid denna domstol. De allmänna reglerna i fråga 2 gäller för prorogationsavtal. Det bör dock noteras att arbetsmarknadens parter i vissa tvister enligt § 48.2 ArbGG har rätt att som behörig domstol ange en domstol som i sig inte har territoriell behörighet, utan att behöva iakttä § 38.2 och 38.3 i ArbGG.

För mål som ger upphov till ett beslut i den mening som avses i § 2a ArbGG anges i § 82.1 i samma lag att domstolen på företagets verksamhetsort eller säte har exklusiv behörighet.

Senaste uppdatering: 02/08/2024

De nationella versionerna av sidan sköts av respektive kontaktpunkt. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Varken det europeiska rättsliga nätverket eller kommissionen påtar sig något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.